

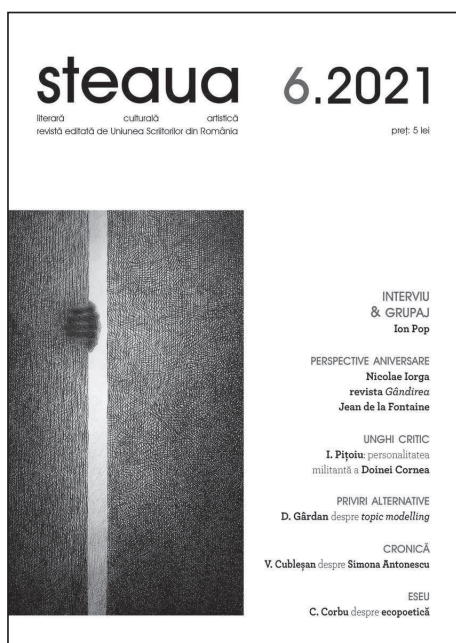
steaua

6 2021
anul LXXII

IUNIE

revistă culturală
editată de
Uniunea Scriitorilor
din România
finanțată
cu sprijinul
Ministerului Culturii

EDITORIAL	3		
Ruxandra Cesereanu <i>La Fontaine, azi</i> (lector in fabula)			
JEAN DE LA FONTAINE: 400	4		
[<i>Un omagiu poetic</i>]			
NICOLAE IORGA: 150	5		
Ovidiu Pecican <i>Modernistul Iorga</i>			
Nicolae Iorga [<i>Fărâme decontextualizate</i>]	6		
UN SECOL DE LA APARIȚIE	7		
Mircea Popa <i>Gândirea – o emblemă a Clujului interbelic</i>			
INTERVIU	10		
Ion Pop: „Mă tot întreb și eu cine sunt”			
LA O ANIVERSARE	17		
Adrian Popescu, Dan Gulea, Florin Balotescu, Călin Teuțișan, Cosmin Borza, Emanuel Modoc despre Ion Pop			
PROZĂ	29		
Hanna Bota <i>Trei femei, cu mine, patru</i> (fragment de roman)			
CRONICA LITERARĂ	32		
Victor Cubleşan <i>Cum se deschide o uşă</i>			
ANCHETĂ	34		
<i>După trei decenii. Etape ori momente de cotitură în literatura proprie (II)</i>			
Un grupaj de Andrea H. Hedeş Răspund pentru <i>Steaua</i> Dumitru Chioaru, Ioana Pârvulescu, Emilian Galaicu-Păun, Ioana Ieronim, George Vulturescu, Doina Cetea, Simona Popescu, Ovidiu Pecican			
GRUPAJ	44		
<i>Gen Z Poetry 3/3</i> O antologie de Cosmina Moroşan şi Vlad Moldovan Poeme de Maria Preoteasa, Rebeca Oanţă, Sorina Rîndaşu, Gabriela Vieru, Bogdan Vişan			
UNGHIURI ŞI ANTINOMII		50	
Daiana Gârdan <i>Codul lingvistic al subgenurilor romaneşti. Un nou experiment</i>			
Nichita Danilov <i>Anxietăţi diurne şi nocturne</i>		52	
POEM		53	
Magdalena Hărăbor			
Ion Piţoiu <i>Personalitatea militantă a Doinei Cornea</i>		54	
UNGHIURI ŞI ANTINOMII		56	
Cassandra Corbu <i>Spaţialitatea lirică între ecologic şi artificial (Despre ecopoetica non-naturalului)</i>			
VEGHEA LUI MORFEU		59	
Marguerite Yourcenar (traducere şi prezentare de Ovidiu Komlod)			
COMUNICAT		60	
<i>Premiile Uniunii Scriitorilor din România pe anul 2020</i>			
ARTE PLASTICE		61	
Doina Mândru <i>Salonul, un dialog necesar</i>			
JAZZ CONTEXT		63	
Virgil Mihaiu <i>Rememorând patria jazzului (II)</i>			
Laura Orian <i>Motivaţiune</i>		64	

Ilustrația numărului:
lucrări din expoziția
Grafica românească 2020
Pe coperta I: Andreea Zabulic,
Anatomii afective III (2020)
Pe coperta IV: Roland Edgar Vasiliu,
Haos (2020)

Apare sub conducerea unui comitet alcătuit din
Nicolae Manolescu, Irina Petraș și Răzvan Voncu (director interimar)

Redactor șef: **Ruxandra Cesereanu**

Redactori: **Victor Cubleșan, Andrea H. Hedeș, Vlad Moldovan,
Radu Toderici**

Redactor asociat: **Virgil Mihaiu**

Consiliul consultativ: **Aurel Rău, Adrian Popescu, Ion Pop,
Nicolae Prelipceanu, Ion Vlad**

<http://revisteaaua.ro/>

Pentru trimiterea de materiale pe adresa redacției:
revistasteaua@gmail.com

Revista se găsește de vânzare la sediul redacției din Cluj-Napoca,
str. Universității nr. 1, la Librăria Diverta, Piața Unirii nr. 31-33, Cluj-
Napoca și la Librăria Humanitas, Str. Universității nr. 4, Cluj-Napoca
Abonamente se pot face la Uniunea Scriitorilor din România, Calea
Victoriei nr. 133, București
Contact București: steluta.pahontu@gmail.ro
Pentru abonamente și distribuție: daniela_ruse@yahoo.com

*Revista Steaua încurajează dezbaterile de idei, polemicile principiale,
dar nu se identifică neapărat cu opiniile exprimate de acestea.
Potrivit art. 206 C.P., responsabilitatea juridică pentru conținutul
articolelor aparține autorilor.*

ISSN 0039 – 0852

Tiparul executat la Imprimeria Editurii MJM – Strada Felix Aderca, nr. 9,
bl. 7, parter, 200410 – Craiova, Dolj
Tel.: +40 786 035 472; +40 786 035 474
e-mail: redactia@edituramjm.ro – www.edituramjm.ro

Ruxandra Cesereanu: *Dragă domnule Ion Pop, atât academic (universitar, cu ochi de critic ori istoric literar), cât și cu ochiul mai liber al poetului (și al omului sensibil) care sunteți, cum se vede literatura română de astăzi? Care sunt direcțiile ei ferme (sau mai puțin ferme) pe care le-ați schița?*

Ion Pop: Istoricul literar care sunt cam pe jumătate a urmărit, ca universitar cu peste patruzeci de ani de prezență la catedră, mai ales poezia românească modernă, mai exact cea din perioada interbelică, cu antecedentele ei, desigur, cu angajamente doctrinare în cadrul unor curente destul de bine definite în cadru european, dar și evoluția ei mai târzie,

de la masacrul „realist-socialist” la „neomodernismul” anilor ’60, apoi la afirmarea celei „optzeciste” și prelungirile ei până în actualitatea imediată. În acest spațiu, mi-a devenit evidentă ceea ce s-a numit dialectica internă a limbajelor poeziei, de la altoiurile simbolist-decadentiste la ermetism, neoclasicism, expresionism, avangarda în aproximative cristalizări „integraliste” și suprarealiste – cu câteva personalități de vârf, nu foarte multe, dar oricând comparabile cu nume europene mari, absolut remarcabile într-o literatură ajunsă, cu dificultăți și mai târziu, la maturitate. Generația „neomodernistă” are, de-acum, o imagine ca și definitivată, conturată

întâi în efortul de recuperare de după paranteza proletcultistă, dar care și-a câștigat în timp o fizionomie distinctă, cu fațete de o remarcabilă diversitate, departe de a fi epigonice față de înaintașii din prima jumătate a secolului XX. În ce mă privește, am încercat să fac o oarecare ordine în spațiul ei tematico-stilistic pluralist, și n-am fost deloc decepționat. Dacă criteriul ordonării pe curente și direcții doctrinare bine conturate (refuzat de condiționările ideologice comuniste) n-a mai putut fi efectiv funcțional, un număr important de universuri lirice s-a cristalizat consistent, de la limbaje distribuite între formule clasicizante și stilizat-neoromantice,

„Mă tot întreb și eu cine sunt”

u
n

d
i
a
l
o
g

c
u

ION POP

de C
R
u
x
a
n
d
r
a
u

altele situabile sub semnul unui nou (h)ermetism, ori în aria tensionat-expresionistă a imaginarului, cu deschideri spre oniricul suprarealist revizitat „critic”, până la fantezismul ironic și parodic, jocul manierist al unor ingenioși „operatori ai limbajului”, poeți „livrești” și „textualiști”... Este vârsta poetică ce s-a impus, cred, în centrul „canonului” literar contemporan, în raport cu care s-a declanșat și polemica din anii următori a noii generații, „optzeciste”. „Anacronismul” acestui „tardo-modernism” și lipsa de sincronizare cu literaturile europene „mari” ale momentului, atacate de noii veniți în scena poetică, nu se prea verifică în realitate, și de

altfel alinierea stricte nici nu sunt, în principiu, de aplaudat, notele specifice se impun pretutindeni în mod necesar între ramele foarte generale ale unor tendințe și curente afișate programatic.

O schimbare importantă a avut loc într-adevăr, și mai este încă productivă, în jurul anilor '80, când reacția contra zisului „modernism înalt” a devenit program de lucru, unul de tradiție (neo)avangardistă, cu predecesori locali în reprezentanți ai „generației războiului”, dar și cu exemple dinspre „beatnicii” americani, descoperiți totuși cu o anume întârziere; nu uităm, desigur, că, de pildă, zișii „i novissimi” italieni se

afirmaseră masiv deja în anii '60, contra propriului lor „modernism”, mai „retro” sau mai „neo”. Dar nimeni nu poate pretinde, că, prin apariția acestor tendințe de spirit avangardist actualizat, modernismul italian, sau cel spaniol, și-ar fi pierdut valoarea; ca să nu mai vorbim despre ceea ce s-a întâmplat în lirica franceză din anii '60-'70, cu experimente adesea sterile, foarte departe valoric de marea poezie a primei jumătăți de secol... Ultimele manifestații poetice de stradă și baricadă, ca să zic așa, nu sunt neapărat și cele mai valoroase ori singurele valoroase...

În anii noștri '80, s-a putut remarca o deplasare, relativă totuși, dinspre

„estetic” spre datul existențial „concret”, biografic, cu o mai redusă mediere simbolică și cu apel masiv la „corelative obiective”, cu un limbaj mai „democratic”, colocvial, cotidian, dar și cu infuzii intertextuale consistente, ca expresie a unei înnoite conștientizări a convențiilor poetice liber manevrate. Procesul ține de fireștile tensiuni interne ale limbajelor, căci reacții anti-puriste au mai avut loc încă prin anii '30 ai avangardei istorice... În linii mari, e o direcție „autenticistă”, mai apropiată de „omul concret”, reticentă, însă nu total, la „transfigurare”. Din fericire, nici în noua vârstă lirică peisajul nu e monoton, „realitatea imediată” devine uneori „hiperrealitate” dimensionată oniric, pe urme suprarealiste, ori de o vitalitate tulbure-expresionistă, fără a lipsi experiențele ludic-fanteziste, împinse până la un „textualism” ce contrazice flagrant programul autenticist inițial. Relaxarea „postmodernistă” a formulelor lirice a fost evidentă și în acest mediu, care și-a găsit urmași în scrisul „extrem-contemporan” al și mai noilor „autenticiști” din jurul anilor 2000, cu minimalisme și „mizerabilisme” duse la limitele de jos ale experienței de viață imediată, refuz al referințelor la „limbajul înalt” (altfel decât ironic), notație concretă, trăiri „viscerale”, cu aproape stinse aure spirituale. Omul bacovian a devenit mai „concret” ca niciodată acum, extraesteticul e tot mai invaziv, nelipsind nici notele de trivialitate exhibată ostentativ, datele „realului” încep a fi concurate și de limbajele spațiului virtual, cu repercusiuni evidente în minimalismul scriptural și cu o ca și totală desconsiderare a valorilor simbolice. Evoc aceste momente fiindcă ceea ce petrece în actualitatea imediată se situează evident în consecința și pe făgașul acestor schimbări de paradigmă poetică. Noile tensiuni, drame, tragedii din Istoria mare și din cea a noastră nu puteau să nu afecteze și câmpul literar. S-a vorbit pe drept cuvânt de caracterul în mare parte „reactiv” al poeziei de acum – replică la noile

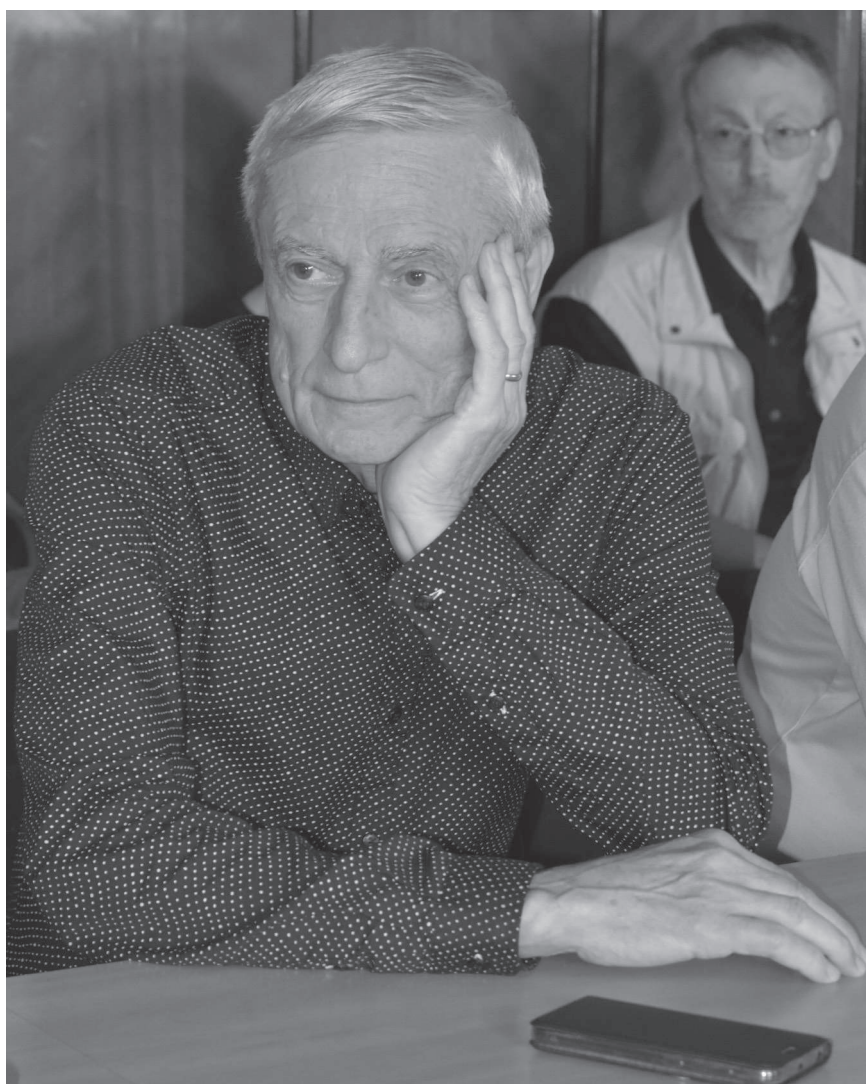
frustrări de toate soiurile, cu eliberări adesea inflamate de tabuurile impuse de cenzurile comuniste, dar și sub forme ale revoltei mocnite ori manifeste împotriva noii lumi noi, pe un fond extrem-relativizant al valorilor, pe care cerul înstelat al lui Kant nu prea e băgat în seamă, iar legea morală din noi apare mereu primejduită. Am mai spus și altădată că văd în tendințele minimaliste ale multor poezii de azi consecința exacerbată a programului „autenticist” nedeplin realizat de poeții anilor '80. Aș adăuga acum că „tranzitivitatea” scrisului poetic de penultimă și ultimă oră, care domină încă scrisul de ultime ore, își ascunde cu greu limitele și caracterul reductiv, unilateral: neglijând dimensiunea simbolică a scrisului, atentă excesiv la evenimentul imediat, privilegiind simțurile elementare, mai vechiul „plan primar”, împins la unii autori până la expresia de tot „slobodă”, trivială, cu un procent de nouă „epatare” a burghezilor reali sau presupuși, a dus și continuă să ducă la marginalizarea datului spiritual, la „dezvrăjirea” ca și inevitabilă a lumii, în care trăim, agravată acum. Familiaritatea cu imediatul strict nu poate evita sentimentul de înstrăinare gravă a subiectului de natura în sens propriu, dar mai ales de natura umană în dimensiunile ei majore, vitregite acum de aportul culturii mari. Mă tem că exaltarea a ceea ce s-a numit „noul autenticism” a dăunat mult valoric poeziei mai tinere – se poate pune întrebarea elementară dacă „autentic” e doar omul visceral, blocat în corporalitatea concretă, nu și acela care s-a format pe un sol cultural substanțial, alimentat de aspirațiile fundamentale ale omului dintotdeauna. Să fie ele, acum, prea „înalte”? Nu cumva se ajunge, de fapt, la o tristă sărăcire a omenescului? Am semnalat, însă, doar o „direcție” semnificativă. Din fericire, mai sunt activi și câțiva dintre poeții „neomoderniști” și urmașii imediați, iar din interiorul minimalismului „primar” mai dezertează și autori care cer mai mult de la poezie... Tot ce am spus

până acum nu neagă însă însemnătatea zisului proces de „dezvrăjire”, care, promovată de nu puține talente autentice, dă seama, prin contrast, despre ceea ce mai poate sau nu mai poate fi „omul întreg”, cu multele sale precarități și înfrângeri. Privită în ansamblu, poezia românească de astăzi nu-mi pare, totuși, deloc săracă, libertățile „postmoderne” de expresie sunt fructificate de nu puțini tineri înzestrați. E de sperat că la capătul acestei relative crize, se va ajunge la un nou... echilibru în dezechilibru. Foarte dinamică îmi pare mișcarea prozei, înnoită spectaculos de generația '80, prin nume de-acum consacrate, trecută apoi și ea prin micile cutremure de etapă: polemică nu întotdeauna atentă la nuanțe, cu generația acelorași ani '60, defulări „autenticiste” și limbaje „slobode” în primii ani de ieșire de sub tabuurile vechiului regim, cu remarcabile experiențe „textualiste”, dar și „autoficțiuni”, „realism magic”, spectaculoase deschideri către oniric și fantastic, spirit parodic, reactivări de formule „retro” de culoare manierist-decadentistă, dar și un nou „realism” valorificând momente de istorie trăită și de biografie în confruntare cu realitatea imediată: pe scurt, o mare diversitate tematică și stilistică, nu foarte ușor de încadrat în tiparele multiplicatelor viziunilor individuale. Procesul e în curs și promite noi cristalizări consistente. Dar „umbra” scriitorului, criticul, critica? Rolul ei major în epoca luptei pentru reabilitarea esteticului, contra vulgarului sociologism „proletcultist”, a fost de multă vreme recunoscut: generația anilor '60 a găsit în cititorii săi specializați susținători decisivi, după grele lupte de eliberare de sub tutela ideologiei dogmatice comuniste. A mizat, în chip firesc, cu precădere pe valoarea estetică, în solidaritate cu evoluția scrisului literar, cu o marginalizare explicabilă a înscrierii operelor în contexte socio-culturale, și cu un apetit teoretic relativ scăzut, descurajat și de limitările cenzurii vechiului regim. A urmat textele, dominând

modul „cronicăresc”, „foiletonistic” și impresionist de abordare, încercările de teorie a criticii fiind privite cu o anume neîncredere, deși nu erau ignorate cu totul nici mișcările de idei europene din domeniu. S-au scris totuși importante studii monografice și înainte de 1989. Astăzi, când și poziția scriitorului nu mai e centrală, a scăzut și interesul pentru cronica literară (ca și cel pentru lectura cărților), însă nu lipsesc nici încercările de sinteză sau cercetările parțiale, „reconsiderările” din perspective noi ale trecutului recent. N-au lipsit în acest timp nici lecturile părtinitor-generaționiste, cu relativa marginalizare a generației precedente, s-au propus segmentări pe promoții decenale – acum aproape la fiecare mică cotitură a istoriei literare mai apare câte un grup de tineri cu pretenții de „generație” nouă, singura demnă de reținut, aplaudată înflăcărat de galeria corespondentă. Un semn bun îmi pare însă angajarea, în ultima vreme, a multor critici tineri în interpretarea unor direcții și curente de la noi, raportate la contextul local și universal. Sunt la început și „studiile culturale”, cercetările „statistice”, care neglijează însă grav, din păcate, sudiul intrinsec al operei literare – inițiativă interesantă, care ar avea nevoie totuși de o prealabilă cartografiere mai răbdător-analitică și mai completă a spațiului literar românesc. Din câte știu, se află în șantierele tinerilor multe lucrări din care noua critică românească va avea fără îndoială de câștigat.

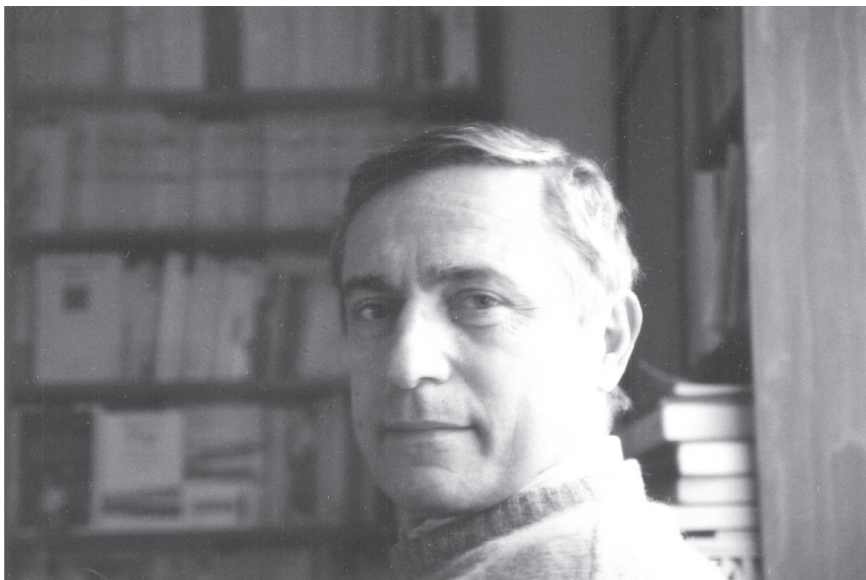
R. C.: *Cum se împacă în dumneavoastră predilecția pentru analiza exactă a textului literar și sensibilitatea poetică? Cât și când sunteți poet și când și cât sunteți eseist? Desigur, poate nu trebuie neapărat despărțite cele două.*

I. P.: Mi s-a pus de multe ori această întrebare, dată fiind mereu remarcata „conurență”, în cazul meu, dintre poet și critic, cu balanța înclinată o vreme spre ipostaza dintâi, susținută de angajamentul de dascăl universitar, și cu prejudecata mai veche a incompatibilității dintre cele două

ipostaze. E evident faptul că poezia mea a rămas ani buni în urma oficiului critic concretizat în studii monografice și încercări de sinteză ori simple dări de seamă în fața vitrinei cu actualități literare, pe un parcurs, de la debutul din 1966, până către sfârșitul „deceniului satanic” pus de mine, ca toată epoca dictaturii, sub titlul unui volum publicat în 1990, *Amânarea generală*, în care se puteau descifra, cred, accente măcar de revoltă mocnită, cumva neputincioasă, față de ceea ce propunea Istoria mare. „Obsesia mea modelatoare”, ca să uzez de o formulă cunoscută, a fost mereu cea a raportului dintre *trăit și scris*, cu sentimentul unei grave frustrări de „real”, a omului refugiat în bibliotecă, printre „cărți frumos așezate”, neliniștit de distanța dintre viață și texte, impusă de

cenzuri exterioare ori subiective, de întârzierea elegiacă dintre „gramatică” și „sânge”, cu „spaima de-a fi prea cuminte”, prins între limitele, fie și însăngerate uneori, ale cuvântului scris. „Biata mea cumințenie”, dintr-un alt titlu, a fost cam pripit interpretată ca absență a îndrăznelii poetice (deși eu o puneam într-un contrast voit cu nonconformismul avangardei, despre care publicam o carte în același an, 1969) – în formula „elegiei în ofensivă”, propusă în acei ani, s-ar fi putut citi deja o ambiguitate destul de expresivă, citez să cred, pentru asemenea stări de tensiune dificil de rostit cu toată gura. A trebuit să se producă evenimentul gravei deteriorări biologice din 2002, pentru ca scrisul meu liric să fie ca și obligat la un soi de „salt ontologic”, ca să mă exprim pretențios, și ca

„elegia în ofensivă” să capete înțelesul central, dramatic, al stării de urgență: una de criză individuală extremă, însă și a relațiilor cu realitatea imediată profund dezamăgitoare. Tot ce a urmat, adică *Litere și albine*, *Casa scărilor*, *Lista de așteptare*, dar și somațiile trăite nu fără un fel de solemnitate surdinizată, „în fața mării”, dintr-o altă carte, în care mă vedeam confruntat cu limite ultime și ultimative, reflectă, poate, exprimarea mai directă, adesea brutală, a unor stări de spirit până atunci ținute sub control contemplativ. Acestea fiind spuse, s-a schimbat într-o oarecare măsură și sugestia peiorativă din atributul „livresc” lipit de scrisul meu, notându-se, în fine, o comunicare în tensiune, dar comunicare osmotică în fond, dintre obsedantul trăit și nu mai puțin obsedantul scris. S-ar zice că așa fi depășit în acest ultim deceniu aproximativa opțiune „neromodernistă” pentru „transfigurare”, spre inevitabilele... desfigurări ale acestui timp, lăuntric și din afară.

Pot acum răspunde mai direct la întrebare: am fost și sunt deopotrivă poet și critic în cărțile mele de versuri, din motive, cred, destul de lesne de înțeles. Reamintesc faptul că am fost mereu conștient de gradul de convențional al scrisului în raport cu așa-zisa trăire nemediată, situație ce mi-a permis – citez să cred – o

anumită libertate mereu exersată în manevrarea limbajului, observată în accentele ironice și autorironice, fie și... elegiace, ale multora dintre versuri. Poate că experiența lecturilor de avangardă mi-a întreținut această conștiință critică subiacentă, interzicând, pe cât am fost în stare, convențiile poeziei, retorica inertial-poetizantă, cu clișeele ei, și topindule în cele din urmă în substanța vie a discursului liric. În orice caz, de la o vreme, m-am exersat să spun mai direct lucrurilor pe nume, fără exces de filtre simbolice, dar nerenunțând niciodată definitiv la ele. Consider că poezia cu anumite pretenții de densitate expresivă nici nu se poate dispensa de măcar un minimum de medieri, chiar dacă recurge, cum fac și eu, la destule „corelative obiective”, propunând „situații poetice”. Pe de altă parte, am mai spus că nu sufăr de zisa „anxietate a influenței”, mă simt îndeajuns de confortabil în vecinătățile poezilor iubiți, păstrându-mi însă, desigur, spațiul de libertate, marja de joc conștient cu presupusele moșteniri.

Așadar: nu cred că, în ipostază de critic literar, mi-am „poetizat” vreodată scrisul comentator, pe care l-am dorit eliberat pe cât posibil de superficialul „impresionism”, nici n-am cedat „scientismului” unor confrăți și limbajului lor adesea rebarbativ,

ci am optat pentru „lectura lentă”, poate mai puțin spectaculoasă, dar întemeiată pe concretul textelor. Nu am fost, cum s-a mai spus, „poet în critică”. Am beneficiat, însă, cu certitudine de faptul că, paralel cu exercițiul lecturii critice, m-am modelat și ca poet, cunoscând, ca să zic așa, din interior ce e cu poezia și cu practica ei. Nu cred că am fost nici „critic în poezie”, în înțelesul rău al cuvântului, ci sunt tentat să afirm că zisul „spirit critic” nu sterilizează spațiul poemului, ci îl supraveghează discret, avertizând când poate apărea convenția sterilizantă, simbolistica emfatic-transfiguratoare. De aceea, nu am nici complexe față de poezia ultimelor generații, de la care voi fi învățat, firește, câte ceva, în simultaneitatea și brasajul vârstelor scrisului actual. M-am „umanizat”, ca să zic așa, din mers, m-am și simplificat, poate, fiind tot mai rezervat față de „poetisme” cu pretenții. Un fel de conștiință critică funcționează și aici, cum cred că ea este ca și obligatoriu activă la orice poet al modernității și postmodernității noastre. Însă ceva din minima solemnitate de ritual a poeziei dintotdeauna sper că se conservă în tot ce scriu.

R. C.: *Ați avut parte acum mai bine de un deceniu de o etapă a vieții marcată de o boală gravă. Ați supraviețuit și v-ați avântat cu o energie admirabilă în gestarea și gestionarea unor cărți de anvergură. Aș aminti-o pe cea mai impresionantă – Poezia românească neomodernistă. Cum considerați că se reazăază și se văd acum scriitorii (și operele lor) din perioada neomodernistă?*

I. P.: Da, am avut această șansă – în tot răul poate fi și un bine –, pe mine m-a ajutat enorm acel miracol, și în critică, dar mai ales în poezie: mi s-a mai dat, trăind, și de scris... Masivul tom „neomodernist” a încheiat, de fapt, un proiect început cu eseurile din *Poezia unei generații*, cartea din 1973. M-am simțit cumva dator congenerilor mei și precursorilor lor imediați cu această sinteză, într-un timp când se încerca minimalizarea contribuției ei la istoria poeziei

românești, pe motiv că ar fi depășită, anacronică, simplă repetiție a marii lirici interbelice. Pasiunii și rivalități militant-generaționiste au întreținut această judecată strident-nedreaptă, pe care am încercat s-o demontez cu argumente serioase. Mi s-a părut obligatorie, încă o dată, situarea în contextul socio-cultural a acestei vârste a recuperării lirismului și a specificului limbajului poetic, a dimensiunii sale estetice, după masacrul „realist-socialist”, evidențiind afinități tematico-stilistice dificil de afișat programatic într-o epocă în care grupările literare n-au fost agreeate de regimul nivelator (cazul „onirismului estetic”, repede lichidat sub acest aspect, e edificator). Impresionismului critic oricât de alert-imaginativ am crezut că i se poate opune întârzierea analitică răbdătoare asupra textelor și împrejurimilor lor, mai puțin spectaculoasă, desigur, dar poate mai profitabilă pentru înțelegerea adâncită a operelor. Nu știu cât am reușit, dar aceasta a fost aspirația mea.

Dacă vorbim de o reșezare a acestor poeți în ansamblul scrisului liric românesc, cred că, profitând, evident, și de demersurile analitice ale unor critici care contează, am contribuit cât de cât și eu la o mai justă situație valorică a multora dintre ei. Căci, orice s-ar spune în graba opiniei condiționate și limitate doctrinar a „conurenților” de pe piața Literelor, un număr însemnat de nume și opere din acest spațiu sunt valori reale, originale, care, cum spuneam, încă decid în mare măsură configurația „canonului” actual. Multe dintre aceste voci nu sunt deloc „elitiste”, nici steril formaliste și estetizante, ci profund angajate existențial. Urmașii contestatari au trebuit să recunoască, într-un târziu, măcar câțiva precursori, deschizători ai unor drumuri, continuate cu energii noi. Un istoric literar atent la ceea ce numeam mai devreme dialectica internă a limbajelor poeziei ajunge să-și dea seama că, dincolo de zgomotul programelor contestatari, necesare afirmării unor noi generații, rupturile nu pot fi cu adevărat

radicale, poezia autentică, rezistentă, crește, așa zice, pe cicatricile lor. Chiar și mișcările de avangardă cele mai bătaioase și-au căutat precursori, anticipări, reșezându-se într-un flux creator în care, vorba lui Baudelaire, eternul și tranzitoriul coexistă.

Cum se văd acum acești „neomoderniști”? Cine vrea să-i vadă îi vede, citindu-i și recitându-i pe cei care merită, neafecțați de bruiajul interesat al urmașilor imediați. Din păcate, în lumea noastră literară rupturile, contestările, rivalitățile, chiar „dușmăniile” sunt încă privilegiate, solidaritatea e mereu precară, spiritul critic lucid și cumpănit nu prea este la mare preț: pitorescul opiniei contondente e, nu-i așa, mai atrăgător... Eu mai cred – și nu sunt, din fericire, singurul – în ceea ce s-a numit așa de inspirat „calmul valorilor”, ce nu se poate sustrage, desigur, interogațiilor și chiar zguduiriilor temporare, dar ceva din temeliiile lor nu se clinește totuși. În fond, toată istoria literaturii, a poeziei, propune experiențe existențiale și estetice care, în unicitatea și individualitatea lor, se înscriu în mișcarea, să-i zic ritualică și corală, a liricii, peste mode și timp. Știu că trăim într-o epocă de relativizări maxime, privilegiind „gândirea slabă”, pe măsura omului căzut – a căta oară – sub vreme, adesea strivit de ele, și poate mai înstrăinat ca niciodată de valorile spirituale și de propria sa umanitate. Văd și că se cetește mai puțin poezia – dar, în fond, cam așa au stat lucrurile dintotdeauna. Însă noi,ăștia, poeți și critici, ne încapățânăm să scriem și să mai credem că nu scriem tocmai degeaba.

R. C.: *S-a schimbat ceva, de-a lungul anilor, în perspectiva dumneavoastră despre avangardă? Anul acesta am sărbătorit 125 de ani de la nașterea lui Tristan Tzara. Cartea dvs. pe această temă face parte din bibliografia obligatorie pentru oricine e ispitit să cerceteze acest subiect. Ați adăuga ceva la analiza dvs., un post-scriptum?*

I. P.: Când am debutat cu *Avangardismul poetic românesc*, în 1969 – care s-a întâmplat să fie primul

studiu mai extins asupra acestui fenomen la noi –, n-am făcut-o cu nicio intenție „militantă”. Mi s-a și reșezat uneori că nu m-am arătat subiectiv implicat în investigarea acestui moment de istorie literară, că am „studiat” fenomenul mai mult decât m-am angajat în susținerea lui. A fost atunci un gest de ieșire a mea din cercetarea istorico-literară a unor teme consacrate, cu loc defintivat în peisajul general, o încercare de a ieși din „cuviița și prăvăliile” tradițional-academice. Reamintesc faptul că în același an publicam volumul de versuri *Biata mea cumișenie*, într-o simetrie contrastant-sugestivă cu incursiunile pe teren minat ale nonconformiștilor de odinioară. M-a interesat mereu și chiar pasionat dinamica procesului creator, permanenta luptă cu inerția de care mă simțeam și personal amenințat, am căutat – și mă repet iarăși – tocmai ecuația complexă, mereu dificilă dintre scris și trăit – aici e, poate, terenul comun, pe care subterana „obsesie modelatoare” s-a putut contura, de data asta cu mijloacele reflecției critice. Că am citit avangarda dintr-o perspectivă „estetică” – altă „obiecție” – e prea adevărat. Nu e, oare, actul critic, și unul de specifică evaluare a scrisului sub acest unghi esențial de vedere? Îmi era limpede că toate mișcările radical-novatoare nu erau prea interesate de mult prea perfectă, și blamabilă ca atare, „capodoperă” („perfectiunea plectisește” – zicea Tzara), preferând mișcarea spre ea, cu conștiința neîmplinirii oricărui efort creator, punând „viața” înaintea literaturii și artei – a spus-o același dadaist. Neconținută luptă, tensionată, dramatică adesea, cu „convenția” verbală i-a mobilizat pe toți avangardiștii (un Voronca scria patetic chiar pe această temă a imposibilității de eliberare totală de convențional), iar programul – numit astăzi „autenticist” – domină. Mi s-a părut însă firesc și obligatoriu să disting câtă doctrină (metatext!) conținea scrisul așa de angajat vital al acestor poeți, și câtă poezie, nu neapărat „pură”

(căci ne aflăm în spațiul „heterogeneității artei”, cu implicări extraestetice evidente), ci una în care existențialul și verbalul să ajungă la o osmoză expresivă în „viziunea” poetică, deși, ceva mai târziu, un Gellu Naum știa că „teoria strică omenia”...

Așadar, făcând nu doar istorie literară ci și critică, trebuia să și evaluez... estetic producțiile din acest spațiu de creație. Am constatat, încă acum cincizeci de ani, că sub un asemenea raport, multe texte sunt... imperfecte, că această neîmplinire era cumva compensată de eferescența programatică a manifestelor propriu-zise sau a celor topite în substanța poemului, de acel „plan primar” revitalizant prin concretul său. După atâta vreme, pot afirma din nou că avangarda n-a dat „capodopere” în sens tradițional, dar a propus creații exemplare în felul lor pentru ceea ce trebuia să fie „dinamismul absolut al spiritului”, disponibilitatea mereu vie pentru creație și interogațiile asupra ei, în fața lumii și a limbajelor. A fost un ferment decisiv pentru evoluția scrisului poetic, foarte expresiv pentru condiția omului modern alienat,

aflat mereu într-o tensionată căutare de sine ca om viu, angajat voluntar în fluxul și ritmul epocii, cu o fervoare ieșită din comun. Toți cercetătorii avangardei europene au înregistrat aceste carențe, unele grave, altele reparate de avântul programatic și integrate cu timpul în dinamica scrisului poetic, inevitabil „impur”, în chip firesc deschis spre elemente altădată inadmisibile în spațiul estetic. Așa cum s-a observat, însă, și spiritul de frondă avangardist, radical la debuturi, s-a „cuminițit” pe parcurs, nu neapărat pentru a regăsi rândurile „burghezului” mărginit și suficient, ci fiindcă a apărut mereu un soi de „oboseală” a contestației pure, o nevoie de mai echilibrată poziționare constructivă în fața marilor întrebări ale vieții și artei. Mi se pare foarte semnificativ, de pildă, faptul că unii dintre promotorii ardentei ai noutății „absolute” și-au... relativizat atitudinile, optând pentru o situație în „ariergarda avangardei”, ținând minte, desigur, învățămintele ei, dar simțind și nevoia fundamentală a întoarcerii spre valorile perene ale tradiției culturale.

R. C. Care sunt cele mai importante lucruri pentru dumneavoastră la 80 de ani? Îngăduiți-mi această întrebare care intră, poate, cam abrupt în teritoriul privat.

I. P.: Oh, da, e o vârstă incredibilă! După două decenii de supraviețuire, de „postumitate”, m-am străduit tot mai mult să mă „simplific”, cum am spus într-un vers. Viața mea n-a fost, de fapt, niciodată spectaculos și „flamboaiant”-barocă, am apreciat dintodeauna un fel de echilibru, al bunei-cuviințe, moștenite de la „părinții din părinți”, criteriul meu fundamental pentru aprecierea semenilor a rămas cel al fireștii omenii. A fi „om de omenie” iese din orice alte criterii de evaluare exterioară – ierarhii sociale, funcții, orgolii minore ale celor care pot privi lumea de sus, cu îngâmfarea prostească a cuiva care „s-a ajuns”, poate face legi, domină și... dezbină. Mica „posteritate” trăită m-a obligat la reevaluări pe cont propriu a ceea ce am făcut și mai pot face, a ceea ce mai pot aștepta de la lumea din jur, cu un scepticism compensat de un sănătos stoicism. M-am străduit să nu lenevesc în timpul ce mi s-a mai dat (iată că timpul a fost pentru mine un dar!), regăsindu-mi, de fapt voința de a duce până la capăt, ardeleneste și țărănește, lucrul început. De-acum, capătul nu e prea departe, și încerc să mă și bucur de miracolul faptului de a fi, de a fi „reușit”, printr-un uluitor hazard, să văd că există un univers fundamental frumos, „corolă de minuni a lumii” mereu primejduită, reînviată mereu. „Mă uit în cer, mă uit în pământ” – vorba altui Poet –, mă tot întreb și eu cine sunt, redescopăr printre precarități frumusețile eterne, mă bucur de înfloriri, de culorile anotimpurilor, de muzicile pe care niciun zgomot murdar nu le poate pângări. Sunt bucuros că am urmași, copii și nepoți luminoși, de care pot fi sigur că sunt și vor fi oameni de treabă. Restul, marele rest, e, desigur, tăcere, dar până mai putem vorbi și scrie, vorbim și scriem.